

LBRIS

We know
books

ANNA BIKOVA

COPILAȘII
„MAMEI LENEȘE”
MERG BUCUROȘI LA ȘCOALĂ

Traducere din limba rusă de
Antoaneta Olteanu

Editura Paralela 45

CUPRINS

Introducere	9
Partea I. Copiii au nevoie de sprijinul nostru	
Părinții, elevul și învățătorul.....	21
Puterea părinților	24
Grija părinților	28
Orientarea spre succes.....	31
Dezvoltarea spiritului de explorator	33
Conectarea emoțională.....	37
Partea a II-a. Părinți... și copii atât de diferiți	
Inteligența	43
Tipurile de personalitate	54
Niște adulți atât de diferiți.....	72
Partea a III-a. Prima dată la școală	
Cum alegem școala.....	81
Pregătirea psihologică a copilului, pentru a merge la școală	93
Activitățile extrașcolare pentru elevii de clasa I.....	102
Calificativele în clasa I	106
Partea a IV-a. Atitudinea față de învățatură	
Copilul nu vrea la școală	125
Diagnosticul: ce nu-i în regulă la școală?.....	130

Succesul și neajutorarea învățată	136
Teama de greșeală	148
Atitudinea față de note	150
Temele pentru acasă, ca factor de stres	154
Meditatorul	164
Homeschooling	168

Partea a V-a. Atitudinea față de profesori și colegi

Mamă, te-au chemat la școală!	177
Proceduri de negociere în contexte conflictuale	181
„Nu trebuie să te plângi!“ Conflictele de la școală	188
Granițele personale. Apărarea drepturilor copilului	196
Hărțuire. Bullying	206
Prevenirea bullyingului	218
Atenție! Pseudopsihologie în cadrul școlii	224
Copiii și rețelele sociale	228
Încheiere	235

Părinții, elevul și învățătorul

Dacă privim școala ca fiind un sistem, îi putem evidenția următoarele componente:

- ✓ Mediul
- ✓ Cadrul didactic
- ✓ Elevul
- ✓ Părintele

Mediul. Nu vorbim doar de clădire și de încăperea în care învață copilul, ci și de echipamentele din dotare. Să-ți faci plăcere să stai în clasă. Să ai o bază tehnico-materială adecvată, care să corespundă tuturor principiilor didactice. Să ai niște manuale atractive. Asta înseamnă să te afli într-un mediu agreabil. (Dacă există, desigur.)

Cadrul didactic. Când au un învățător sau un profesor cu vocație, copiii vin bucuroși la școală și învață cu interes. Un cadru didactic dedicat va găsi o abordare personalizată pentru fiecare copil, va uni colectivul, va crea un mediu plăcut de învățare.

Elevul. Elevul ideal învață singur, indiferent de mediu sau cadru didactic. Pentru el este extrem de interesant să afle ceva nou. Știe cum să proceseze informația. O identifică rapid, o înțelege ușor și o reține imediat. Nu trebuie motivat, convins, cointerestat, controlat din exterior. În cazul său, nu apar niciodată probleme. (În realitate, elevul ideal există, dar îl întâlnim extrem de rar).

Părintele. Părintele este cel care solicită serviciile educaționale, dar statul hotărăște cum și ce trebuie să învețe copilul. Totuși, nu despre asta vreau

să vorbesc. Dacă cel mic nu se naște cu trăsăturile elevului ideal, dacă nu ați avut norocul de a găsi o școală în care toți profesorii să fie ideali și dacă mediul reflectă caracterul lor, atunci singura șansă de a vă apropia într-un fel sau altul de ideal în ceea ce privește școala este să încercați să deveniți părințele ideal. (În viziunea mea, școala ideală este aceea în care copiii nu se îmbolnăvesc de nevroză.) Fiți părinți care să compenseze neajunsurile tuturor celorlalte componente ale sistemului. Susțineți-l pe copil în orice situație, asigurându-i confort psihologic într-o etapă a vieții atât de importantă.

O școală nouă și frumoasă

Un profesor bun și înțelegător

Un copil linistit, care și acasă se joacă de-a școala

=

O mamă fericită, care le spune tuturor că „doar cei cu probleme au dificultăți la școală”, sau, pur și simplu, o mamă împăcată cu sine

O școală de stat, unde nu trebuie să-ți înscrii copilul încă de la naștere ca să prinzi un loc

Genul de profesor sovietic exigent

Eu sunt un profesor cu autoritate, așa că nu mă poți convinge

Un copil anxios, nemotivat, agitat, căruia exersarea liniutelor pe calet îi dă senzația de „orice, numai asta nu”

=

O mamă care-și spune „Sunt cea mai proastă mamă a anului”, „Copilului nu-i place să învețe” și „Trebuia să-i fi educat mai bine pe micuț”

Să fii părintele ideal pentru copilul tău este mai ușor decât să fii profesorul ideal. Pentru a nu știu câta oară, vă spun: uitați-vă la cât de diverși sunt elevii dintr-o clasă. Nu ne învață la facultatea de Pedagogie cum să-l motivăm absolut pe fiecare – știu precis acest lucru.

Nu este suficient un curs de psihologia copilului pentru a-l înțelege pe fiecare în parte, a-i diagnostica starea psihică și a depista cauzele faptelor sale (uneori de neînțeles). Și nici nu apuci să faci asta în cadrul orelor desfășurate în clasă. Părinții au mai multe șanse în acest sens. Fiindcă ei au posibilitatea de a-și studia copilul încă de la naștere. Ei observă cum se schimbă cel mic, cum i se modifică gusturile și abilitățile, știu care sunt atuurile sale, dar și slăbiciunile. Părinții pot raporta situația școlară la diferite realități din viața lor de familie, care influențează în mod indirect învățătura.

Profesorul adesea nu are habar ce se întâmplă în casa ori în viața personală a elevului, așa că nu-și dă seama de ce acordă acesta mai puțină atenție cursurilor. Dar uite, mama o poate întreba pe fiica ei de ce nu vrea să învețe poezia. Poate că s-a certat cu prietena ei și de aceea e foarte tristă și nu se poate concentra să rețină versurile. Mama o înțelege pe fiică, profesorul însă cel mai adesea e în măsură doar să constate că elevul nu s-a pregătit pentru lecție. Nu toți copiii le acordă încredere cadrelor didactice. Iar un profesor de la o școală tradițională, unde într-o clasă învață 30 de elevi, nu poate face față trăirilor tuturor elevilor săi, presupunând că ei ar intenționa deodată să i se destăinuie.

Dar și părinții sunt diferiți. În afara unor categorii generale în care se poate încadra (așa cum sunt tipurile de personalitate), fiecare adult are și niște trăsături specifice (care ar trebui evaluate pe scala „viciu-virtute-viciu“. Virtutea este o trăsătură de caracter ce definește un om bun, înțelept, moral. Dar când este dusă la extrem, frizând absurdul, se transformă într-un viciu. De exemplu, cumpătarea, chibzuința reprezintă o virtute. Însă dusă la extrem, chibzuința se transformă în avariție, lăcomie, iar aici devine deja un viciu. În cealaltă extremă, la popul opus, ajungi să fii chel-tuitor, risipitor. Și nu există o delimitare clară între toate acestea, ca să poți

spune când anume una se transformă în cealaltă, de aceea nu este simplu să păstrăm echilibrul, să ne menținem „între extreme“.

Puterea părinților

La o extremă se află puterea fără drept de apel a părinților, cu care înăbușă voința copilului: „Cuvântul meu e hotărâtor. Cum am spus, așa vei face.“ Opinia copilului, de regulă, nu este luată în calcul. „Să nu ți se audă gura, mucosule“, îi spun adesea asemenea părinți copilului. Dorințele lui nu au nicio valoare. Părintele afirmă: „Vrea el altfel, dar se va răzgândi!“ sau „Păi și eu câte nu vreau?!“. Cu astfel de replici i se dă de înțeles copilului că, cel mai probabil, nevoile sale vor fi ignorate, ba chiar ridiculizate.

Copilul nu este privit ca o ființă de sine stătătoare, cu particularități distincte. Copilul este necesar pentru îndeplinirea unor nevoi ale părinților – celebrul pahar cu apă adus la bătrânețe. Copilul trebuie să asculte și să îndeplinească tot ce spun adulții din jurul său. Pentru acești părinți educația seamănă mai mult cu o dresură. Cel mic suportă foarte multe limitări. Copilul se află permanent sub presiunea unei critici agresive. Educația se reduce la căutarea deficiențelor și la corijarea lor. Atenția părinților este îndreptată spre greșelile copilului: „Ei, pe cine ai văzut tu să facă așa ceva?” sau „Ai două mâini stângi?” ori „Ai scris cu picioarele!” Lipsește în astfel de cazuri respectul față de copil.

Asemenea părinți vor alege o școală cu disciplină severă, preferând cadrele didactice autoritare. În caz că învățătorul nu are autoritate, va fi avertizat: „Fiți mai aspru cu el! Trebuie ținut în frâu cu o mână de fier.” Dacă apar conflicte între elev și școală, un părinte autoritar cel mai probabil va lua partea profesorilor și administrației școlii. Când există probleme la învățătură, de toate va fi vinovat numai copilul. Va fi numit „leneș”. I se va pune diagnosticul: „Nu prea faci eforturi!” Iar pentru ca cel mic „să se străduiască mai mult”, va fi privat de plăceri, distracții, timp liber.

În cealaltă extremă se află puterea copilului. Părinții nu fac din cel mic un prinț moștenitor, ci direct un rege, punându-se în poziția umiltoare de servitori. Cultul copilului fără respectarea părinților. Părinții își ignoră propriile interese și nevoi. Sub deviza „Tot ce-i mai bun pentru fiul nostru iubit”, îi îndeplinesc imediat toate poftele. Practic, nu există nicio limită. „Doar este copil!” și face tot ce vrea, fără să-i pese de cei din jur. În viața de familie se instaurează haosul, pentru că i se permite totul copilului, iar el încă nu este capabil să structureze spațiul și timpul. Prin urmare, avem de-a face cu o lipsă totală de ordine, absența unui program zilnic, dispariția tradițiilor de familie. Greșelile copilului sunt trecute cu vederea, iar deficiențele lui sunt prezentate drept calități: „Nu știe să-și facă prieteni? S-a certat cu toți copiii din clasă? Pur și simplu, colegii lui nu sunt în stare să-i înțeleagă sufletul sensibil!” sau „Nu-i ascultă pe profesori? Ei nu știu cum să-l abordeze! Nu țin cont de psihologia lui de lider!” sau „Îi

împinge pe toți cei care trec pe alături? Păi n-au decât să nu mai treacă, nu li se pune el în cale, nu-i împiedică să se joace. Așa își apără el granițele personale.“

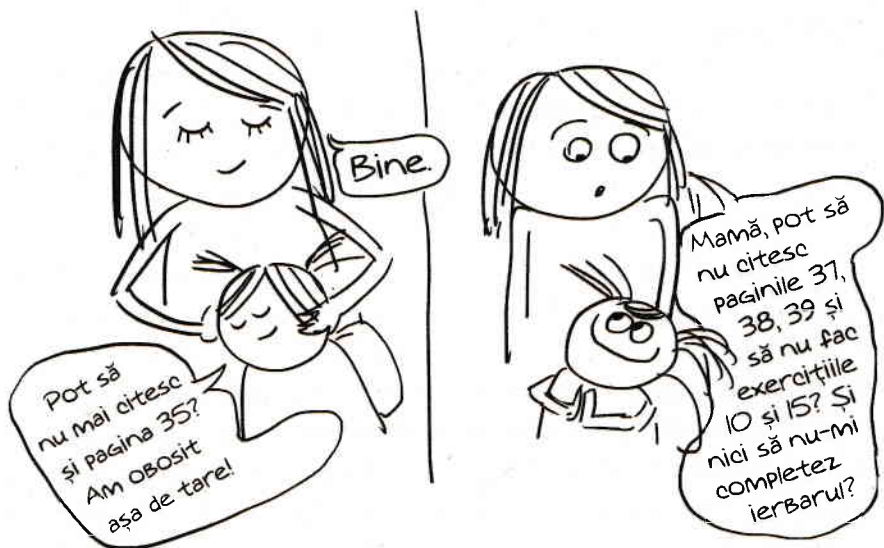
La școală pentru un asemenea copil va fi extrem de greu să accepte noua realitate. Realitate în care el nu este cel mai inteligent, cel mai interesant și, în general, nu e rege. Unui asemenea copil îi va fi foarte greu să se integreze în mediul dur dintr-o școală generală obișnuită și să-i accepte regulile și normele: „Cum adică nu poți să te ridici în timpul lecției?“; „Cum adică nu se poate să vorbești în timpul orei?“; „De ce a fost întrebat alt copil, dacă am vrut eu să răspund?“. Între aceste extreme se situează calea de mijloc: părinții iau decizii, dar nu de pe poziții de forță, ci de înțelepciune și bunătațe plină de iubire. Ei îi spun copilului: „Îți respect dorința. Îți accept emoțiile. Dar acum o să procedăm așa cum am hotărât eu, pentru că eu consider că așa este corect.“ Dar cum să înțelegi când trebuie să-ți manifesti autoritatea, când e cazul să faci presiuni și când vine timpul să cedezi, când poți fi de acord cu cel mic? La consultații mi se pune des această întrebare. Ca răspuns, eu desenez piramida nevoilor umane. Doar și copilul este om, nu avem nicio îndoială, nu-i așa? Prin urmare, și nevoile lui formează o piramidă completă, de la nivelurile inferioare până la cele superioare. Jos de tot se află nevoile sale fiziologice. Apoi vin nevoile de siguranță. Mai sus, nevoia de iubire. Și mai sus – nevoia de respect, stimă de sine, cunoaștere și dezvoltare. Toate aceste nevoi nu sunt aranjate întâmplător sub forma unei piramide: psihologii au remarcat o logică ierarhică. Nevoile de rang mai înalt devin actuale atunci când sunt satisfăcute nevoile de bază, aflate mai jos. Copilul care are mare nevoie să meargă la toaletă nu se poate concentra la tema lecției. După ce nevoia fiziologică va fi satisfăcută, atenția lui va reveni asupra învățării.

De regulă, părinții admit prioritatea nevoilor fiziologice. Cel mai adesea auzim de la ei: „Du-te să mănânci repede, iar după aceea te apuci de lecții.“ Mai rar vom auzi: „Câtă vreme nu înveți paragraful, n-o să-ți dau de mâncare.“ Ar fi bine ca adulții să nu uite și de caracterul prioritar al nevoii de siguranță și iubire. Să spunem că un elev de clasa I s-a închis

în toaletă și strigă de acolo că nu se duce la școală. Dacă s-a închis pur și simplu, lucrurile sunt clare: are o nevoie fiziologică. Însă declarația „Nu mă duc la școală!” transformă fapta lui într-un protest. Ce-i de făcut? Să-l amenințăm că tata va sparge ușa chiar acum și-l va duce pe protestatar cu forța la școală? Ori să încercăm să-i explicăm cu calm de ce nu poate absentă de la cursuri? Înainte de a vorbi despre datorie, responsabilitate, obligații, trebuie să verificăm la ce nivel al piramidei sunt nevoile copilului care protestează. Discuțiile despre responsabilitate și conștiință încep de la nivelul respectului față de sine și față de alții. Dar, oare, celui mic îi sunt îndeplinite nevoile de siguranță și iubire? Oare nu cumva a fost hărțuit în clasă? Au râs colegii la școală de el? Se simte, oare, iubit de cei apropiați?

Un alt exemplu: copilul plânge și spune că nu-și va face tema la matematică. Să-i permiți să n-o facă? Sau să insiști că încă șase coloane cu

Cum să înțelegem când trebuie să manifestăm autoritate, să facem presiuni, și când putem ceda, putem fi de acord cu copilul?

operații de adunare și scădere înseamnă un lucru extrem de important, așa că trebuie rezolvate neapărat? Să faci presiuni sau să cedezi?

Pentru luarea unei decizii, verificați starea copilului în funcție de piramida nevoilor umane. Dacă îl doare capul sau este epuizat, cedați. E sătul? E sănătos? E vioi? Se simte iubit? Are parte de o comunicare afectuoasă cu cei apropiați? Poate că mama lui a fost două săptămâni în delegație și abia s-a întors. I-a fost dor de ea, vrea să-i stea alături, iar atunci coloanele cu operații de adunare și scădere nu mai sunt prioritare. Să facem presiuni? Să-i dăm un ultimatum („Nu vorbesc cu tine până nu-ți faci tema!“) sau nu? E mai logic să-l îmbrățișezi, iar mai apoi să-l ajuți cu exercițiile. A avut o zi grea. Tot felul de întâmplări s-au petrecut și copilul resimte impactul. Nu e îndărătnic în mod special, nu a făcut ceva rău cu intenție, dar iată că situația s-a deteriorat. Toată ziua a fost dat peste cap, a suportat privațiuni, pedepse, reproșuri. Au fost așa de multe, încât copilului a început să i se pară că nu mai este iubit. Apoi mai sunt și exercițiile astea nesuferite, pe care nu le poate rezolva cu niciun chip... Îl auzi: „Aaaah! Mi-e așa de răăăă!“ Dacă ți-e milă de el, îi completezi deficitul de iubire.

Însă dacă sunteți siguri că toate nevoile de bază îi sunt acoperite și copilul pur și simplu se eschivează de la lecții în direcția unei forme mult mai plăcute de petrecere a timpului, preferând să se joace pe tabletă, atunci puteți face presiuni. Ba chiar puteți să-i dați un ultimatum: „O să primești tableta după ce-ți faci tema.“

Grija părinților

O altă extremă e constituită de protecția prea mare, de grija părintească sufocantă. Copilului nu i se dă posibilitatea de a-și manifesta independența. Părinții sunt mereu gata să-l ajute pe cel mic, chiar și când ajutorul lor nu este cerut. Eu spun despre asemenea părinți că nu sunt leneși. O mamă care nu este leneșă îi dă copilului jucăria dorită înainte ca el să apuce să ajungă la ea târâș. O mamă care nu e leneșă aleargă și-l ridică

pe copilul căzut înainte ca el să facă vreo tentativă de a se ridica singur. O mamă care nu este leneșă știe pe de rost orarul de la școală, îi repovestește copilului paragrafele din manual, îi face ghiozdanul, mereu ține minte în locul lui totul și nu obosește să-i reamintească. În cele din urmă, o mamă care nu este leneșă se duce la facultate mai des decât copilul ajuns student, îi cunoaște pe toți profesorii, știe unde să găsească meditator și de la cine să cumpere diploma. Iar mai apoi, o mamă care nu e leneșă lucrează în trei locuri, deși ar fi putut să iasă la pensie. Dar trebuie să-l ajute financiar pe copilul care are criza vârstei de mijloc... care se caută pe sine... caută sensul vieții... caută partenera ideală... Și cât timp caută el aceste lucruri, mama trebuie să-l întrețină.

Nu mereu o asemenea hiperprotecție se petrece cu acordul copilului. Uneori se întâmplă să aibă loc în ciuda voinței sale. Mama se duce la școală și vorbește cu toți profesorii, încercând să rezolve problemele adolescentului. Și adolescentul roșește, se revoltă: „Nu mai veni la școală! Deja râd de mine toți copiii!” Mama este uimită de o asemenea revoltă: „Dar eu vreau să-ți fie cât mai bine!” Mai bine pentru cine? De regulă, pentru mamă, pentru ca ea să scape de gradul înalt de anxietate. E mai simplu să intre în acțiune, să rezolve, să ia măsuri, decât să sufere întrebându-se dacă cel mic se va descurca singur sau nu.

O altă extremă o reprezintă neglijența. Părinților pur și simplu nu le pasă. Manifestă o lipsă totală de interes.

Nepăsarea și lipsa controlului adecvat duc la dezvoltarea unei independențe timpurii. Forțate – aș adăuga eu, ca nuanță negativă. „Nu am pe cine să mă bazez”, își spune copilul încă de la o vârstă fragedă. Nu le mai povestește părinților despre problemele care apar, încercând să le soluționeze cu mijloacele pe care le are la dispoziție. Aceste mijloace nu sunt mereu acceptabile din punct de vedere social. Iar unele chiar sunt ilegale: furt, jaf, violență, vagabondaj.

Dacă cel mic
nu cere ajutor,
n-are decât să se
descurce singur.
Dacă l-a cerut,
ajutați-l.

Între aceste două extreme se află grija adecvată, în prezența căreia copilul are posibilitatea de a cere ajutor. Copilul vrea să încerce să facă ceva singur? Minunat, oferiți-i această posibilitate, dacă nu există niciun risc pentru viața și sănătatea lui. Vă cere sfatul? Dați-i un sfat. Vă roagă să faceți ceva pentru el? Cântăriți situația: uneori copilul chiar nu poate reuși singur, dar alteori pur și simplu nu are încredere în sine. Încercați să-i împărțiți sarcina în mai multe părți, în sarcini mai mici, pe care copilul să le poată îndeplini singur.

Dacă cel mic nu cere ajutor, lăsați-l să se descurce singur. Însă e bine ca el să știe că îi sunteți alături, chiar dacă nu acționați în locul său. Și nu uitați să identificați și să laudați ceva ce i-a ieșit cu adevărat bine. Dacă i-a ieșit, dar nu prea bine, și totuși e mai bine ca ieri, laudați-i progresul. Învățați-l pe copil să observe dinamica schimbărilor – acest lucru îl motivează, deoarece înțelege că mâine va fi mai bine.

O să detaliez această idee printr-un exemplu: copilul spune că nu poate rezolva o problemă.